

Lesontwerp 1. Europese landen vergelijken in de brugklas

Ontwikkelaar	Safrien van de Leemkolk
School	Montessori Lyceum Herman Jordan, Zeist
Vak	aardrijkskunde
Groep	brugklas 1 havo/vwo
Genre	vergelijken

Doel

Leerlingen hebben moeite een correcte geografische vergelijking tussen twee landen te maken en dit schriftelijk weer te geven. Bij het uitvoeren van een vergelijkende opdracht formuleren leerlingen hun antwoord in onvolledige zinnen en vergeten ze vaak beide landen daadwerkelijk met elkaar te vergelijken. Niet zelden is in de ogen van leerlingen het beschrijven van enkele verschillen een voldoende uitvoering van de opdracht.

Doel van de lessenserie is om leerlingen beter schriftelijk te laten formuleren in het genre vergelijken. Dit gebeurt door de leerlingen de stappen die gezet moeten worden om tot een correcte volledige vergelijking te komen aan te leren en ze met behulp van een schrijfkader te laten oefenen in het opstellen van een correcte vergelijking. Daarnaast geven ze elkaar feedback.

Concrete lesdoelen zijn:

- ♦ leerlingen kunnen een vergelijkende opdracht correct uitvoeren,
- ♦ ze kennen signaalwoorden die daarbij toegepast kunnen worden,
- ♦ kunnen een kolommenschema invullen,
- ♦ kunnen verschillen binnen Europa op het gebied van landschap, klimaten, cultuur en bevolking beschrijven.
- ♦ kunnen de schrijfpopdracht van een ander duo nakijken, van aandachtspunten voorzien en deze informatie met elkaar uitwisselen.

De lessenserie is gebaseerd op de volgende uitgangspunten:

- ♦ modelleren;
- ♦ pre-writing (schrijfkader);
- ♦ interactie (samen schrijven en peer review).

Beschrijving

Vergelijkingen moeten in de aardrijkskundelessen vaak gemaakt worden. In het kader van deze lessenserie is gekozen is voor het hoofdstuk: Europa uit het brugklasboek Buitenland hv. De leerlingen vergelijken twee Europese landen op landschappelijk, klimatologisch, demografisch en cultureel gebied. Het leren maken van een juiste vergelijking wordt getraind met behulp van modelleren waarin signaalwoorden en dimensies benadrukt worden, met behulp van een schrijfkader en door middel van peer review.

Les 1

De docent geeft de lesdoelen aan: aan het eind van les kunnen leerlingen een vergelijkende opdracht correct uitvoeren. De docent legt verschillen binnen Europa uit op het gebied van de vier onderwerpen:

landschap, klimaat, cultuur en bevolking met behulp van een PowerPoint. Na deze uitleg schrijft hij een voorbeeld van vergelijkende opdracht op bord: vergelijk twee producten uit twee Europese landen met elkaar. Dit gaat in de vorm van een klassengesprek waarbij de docent de leerlingen actief betreft en bij het benoemen van een verschil ook de dimensie benoemt waar het geconstateerde verschil betrekking op heeft. De informatie uit dit klassengesprek wordt in het kolommenschema ondergebracht en de leerlingen nemen het kolommenschema over. Vervolgens modelleert de docent het opstellen van een juiste vergelijking aan de hand van twee Europese landen, pakt daarbij terug op de eerste modelleeropdracht met twee Europese producten. Hij vergelijkt IJsland en Nederland met elkaar op het gebied van landschap, klimaat, cultuur en bevolking en gebruikt het lesboek en de Bosatlas als bron. De leerlingen worden nadat de docent twee dimensies heeft voorgedaan betrokken bij de opdracht en uitgenodigd zelf naar verschillen in hun lesboek en de grote Bosatlas te zoeken en te geven. Het modelleren gaat als volgt: de docent doorloopt hardop denkend de oefenopdracht: hij leest de opdracht, hij verzamelt informatie over de twee landen, brengt de informatie onder in een kolommenschema op bord en gebruikt daarbij dimensies en signaalwoorden. Dit alles hardop denkend. De docent expliciteert samen met de leerlingen na afloop van het modellen welke stappen er gezet zijn vanaf het uitdelen van de opdracht tot en met het maken van de opdracht en waar een correct antwoord aan moet voldoen. Hij laat dit de leerlingen in hun schrift schrijven: lees de opdracht, formuleer voor jezelf wat er gevraagd wordt, lees de bronnen, verzamel informatie die nodig is, zet de informatie in een kolommenschema en beantwoord de opdracht eerst in het klad, lees het klad nogmaals en schrijf de definitieve versie.

Les 2

In deze les wordt geoefend het beantwoorden van een vergelijkende opdracht: *Vergelijk Noorwegen en Portugal met elkaar op het gebied van de vier dimensies/onderwerpen die in hoofdstuk 5 behandeld zijn: landschap, klimaat, cultuur en bevolking.*

De docent geeft de opdracht en in duo's wordt deze gemaakt. Na het schrijven kijkt een ander duo de schrijfoopdracht na. Docent deelt de opdracht met het kolommenschema en het schrijfkader uit. Leerlingen vormen duo's, verzamelen informatie over beide landen, schrijven de gevonden informatie in een kolommenschema en beantwoorden de vergelijkende opdracht in het schrijfkader. Gemaakte opdrachten worden door een ander duo nagekeken met behulp van correctiemodel: fout in taal of het vergelijken met groen markeren, geografische fout met rood markeren. Dit duo voorziet het nagekeken werk van tips hoe het beter kan. De docent geeft de nagekeken opdracht terug aan de rechtmatige eigenaar, de leerlingen bekijken hun goede en foute elementen in de opdracht en schrijven op waar ze bij een volgende opdracht 'vergelijken' aandacht aan moeten besteden (reflecteren). Dit schrijven ze op in hun schrift. De docent inventariseert voor de klas enkele door de leerlingen geformuleerde aandachtspunten.

Ervaringen docent

Wat ik van de leerlingen terug kreeg was dat ze de lessen interessant vonden, dat regelmatig een link werd gelegd met de lessen Nederlands (Hé, dat hebben we net bij Nederlands gehad!) en dat leerlingen snel het aangeboden oppakten. Ze pasten wat ze op het gebied van schriftelijk formuleren leerden, snel toe in de natoets waarin ze een vergelijking moesten maken tussen twee Europese landen. In het klassengesprek waarin twee Europese producten werden vergeleken, te weten een flesje whisky en een fles rode Spa, was een erg leuke opdracht waar de leerlingen enthousiast aan mee deden. Er kwam veel input vanuit de klas en de variëteit aan verschillen groeide met de minuut. Ook leuk was dat

uit de klas kwam dat je de verschillen onder kon brengen onder een noemer (dimensie). Bij het modelleren van vergelijking tussen twee Europese landen luisterden de leerlingen aandachtig, ze letten goed op en gingen ook meedenken. Wat moeilijk was: je bent met een hardop denken opdracht bezig maar wil ook wat je aan het doen bent boven water krijgen (stukje metacognitie). De combi van die twee activiteiten moet duidelijker in de opdracht naar voren komen. Aan het eind van de opdracht wordt namelijk aan de leerlingen gevraagd wat de docent hardop denkend heeft voorgedaan en dat is niet bij iedere leerlingen goed doorgedrongen (sommigen laten zich erg in het toneelstukje meevoeren). Met elkaar kwamen we wel tot een goede opsomming van stappen die gezet zijn maar dan komt het antwoord van een paar slimme leerlingen en je wilt dat iedereen een bijdrage levert. De bijdrage van de hele klas was erg positief. De leerlingen waren erg blij met het kolommenschema en stappenplan. Immers, dit materiaal mochten ze de hele lessenserie erbij houden en gebruiken.

De leerlingen gingen in de tweede les enthousiast aan de slag met de samen-schrijfopdracht. Leerlingen vinden het wel altijd spannend elkaars werk na te kijken. Als docent heb ik erbij vermeld dat het duo dat het werk corrigeert aan het eind tips moet formuleren aan het duo dat de opdracht heeft gemaakt hoe een volgende opdracht beter gemaakt kan worden. Opdracht werd serieus uitgevoerd. Deze les verliep over het algemeen wel wat rommelig door het steeds wisselen van werk tussen de duo's en de reacties erop.

Zelf heb ik me bij het combineren van onderdelen van het curriculum Nederlands in de aardrijkskundelessen in het begin op glad ijs gevoeld (is mijn kennis wel voldoende om ze de juiste leerstof van het vak Nederlands te leren?). De scholing die de Universiteit van Amsterdam me daarbij geboden heeft, kwam uitstekend van pas.

Het behandelen van de onderdelen uit het curriculum Nederlands in de lessen heb ik als erg prettig ervaren. Ik heb de indruk dat de leerlingen zich bewuster werden van stappen die in het proces van correct een vergelijking opstellen en erdoor beter schriftelijk zijn gaan formuleren.

Enige kanttekening is dat het aanbrengen van kennis van onderdelen van de Nederlandse taal naar mijn idee ten koste is gegaan van de diepte in geografische kennis. Gelukkig betrof het een herhalingshoofdstuk waarin de kennis van de voorgaande vier hoofdstukken samengevat en toegepast werd op de regio Europa.

Uitkomsten onderzoek

Aan dit onderzoek deed 1 klas van 30 leerlingen mee. Er is een voormeting en nameting afgenomen. Er was geen controlegroep. Het genre vergelijken stond centraal.

Kennis over schrijven, schrijfstijl en zelfvertrouwen

In vergelijking tot de voormeting gaven de leerlingen op de nameting in totaal meer adviezen. Het ging daarbij om meer genrespecifieke, vakspecifieke en meer product- en procesadviezen. De kennis over schrijven is dus toegenomen.

Ten aanzien van schrijfstijl (plannen en reviseren) werden geen verschillen tussen de voor- en nameting gevonden. Wel zijn er effecten gevonden op zelfvertrouwen, zowel voor zelfvertrouwen voor schrijven algemeen en zelfvertrouwen voor het genre vergelijken.

Kwaliteit van de teksten

In vergelijking tot de voormeting is bij de nameting de kwaliteit van de teksten toegenomen. Deze verbetering betreft zowel de totaalscore, als de dimensies genrespecifiek en schrijven algemeen. Voor de dimensie vakspecifiek zijn geen verschillen gevonden.

Schrijfproces

De analyses van het schrijfproces laten een aantal verschillen zien tussen voor- en nameting. De schrijftijd is toegenomen en leerlingen zijn meer woorden gaan schrijven, zowel gedurende het proces als in de eindtekst. Ook is het aantal pauzes tussen 5 en 10 seconden toegenomen. Het aantal pauzes langer dan 10 seconden is minder geworden.

Conclusie en discussie

Door deze lessenserie gericht op het schrijven van een vergelijking van geografische gebieden is de kennis van leerlingen over het schrijven van dit type teksten toegenomen. Ook is hun zelfvertrouwen toegenomen. Blijkbaar zorgt de specifieke aandacht voor het schrijven van vergelijkingen bij deze brugklasleerlingen voor meer vertrouwen in zichzelf met betrekking tot schrijven. De leerlingen zijn betere teksten gaan schrijven, op alle criteria behalve vakspecifiek. Dit betekent dat de tijd die besteed is aan meer specifieke aspecten van schrijven niet ten koste is gegaan van de vakinhoud. De analyses van het schrijfproces laten zien dat leerlingen langer en meer woorden zijn gaan schrijven en meer kortere pauzes houden. Met name jongere leerlingen vinden het vaak lastig langere teksten te schrijven, dus dat ze meer zijn gaan schrijven is een positieve uitkomst. Dat ze meer kortere en minder langere pauzes zijn gaan houden is lastiger te interpreteren. Wellicht weten leerlingen beter wat ze moeten doen en hoeven ze minder lang hierover na te denken.